

örökre elutaztam / — kimenőcédulák a rabságból — / ilyesfajta szél törte fel / egykor a jeget / szegény anyám moslékos kannájából”. Maguk a kimenőcédulák töredékességük ellenére is követnek egy logikai folytonosságot.

A könyvet a *Litánia* zárja, ami egynegyedét teszi ki a száztíz oldalnak. Izgalmas maga a keret, amibe lancu Laura behelyezi a párbeszédet. A pappá válás, a családon belüli kétségek kifejeződése („Tudja meg, édesanyám, itt más ábrázolja van Istennek! Szívét nem látni, a tekintete szúr”), a hozott, kissé babonás és „a kitanult” hit intraperszonális és interperszonális vitája („Elváltozott a szava járása, anyám, régi beszédjét messzinek hallom. Mondja úgy, hogy értsem!”), a néprajzi („De hát ahány falu, annyiféle felénk a katolikus hit”), önazonosságbeli, kulturális identitásbeli kérdések poétikai környezetben való érvényes megszólaltatása igazi olvasói élmény. Régebben ma is élő kérdéseket mozgat („Hogy akarsz hát Istennel szóba állni? A szívemen keresztiül”), finoman hangolt és árnyalt szempontrendszert. (*Magyar Napló*, Budapest, 2017)

PAPP EMESE

ZALÁN TIBOR: B2-PÁHOLY Tűnődések a belső oldalon

Van, hogy az ember csak úgy leteszi a ceruzát a papírra, és elkezd húzni rajta, átadva magát a céltalanságnak, pillanatnyi ötleteinek, gesztusainak. Aztán néha érdekes rajzolatok származnak belőle, mint Zalán Tibor új kötetének kísérőábrái. A kötet illusztrátora, Kovács Péter kezét látszólag az esetlegesség, a pillanatnyi ötlet, a papír redői irányították. A kötetnek ezek a „firkái” őrzik a papírfelület, a ceruza makacs anyagiságát, és az ember testi valóságát, egyediségét, egyszerűségét, esetlegességét, ahogyan látszanak a szándékolt vonalak mellett az őket összekötő üresjáratok. S mégis, bármennyire sok a feleslegesnek tűnő vonal, a heveny vonalvezetések mégis kirajzolnak egy képet, vagy talán csak egy kép emlékét, vagy éppen a kép vágját. Aztán hasonlóan ehhez, ha az ember leteszi a ceruzáját a papírra, s elkezd húzni rajta, van, hogy betűk, szavak, mondatok lesznek belőle, s talán egy esszé, tárcsa. Ilyenek Zalán Tibor írásai is a *B2-páholy* című kötetben, s ugyanúgy, az írásokon érződik annak a kéznek a nyoma, aki írta őket. Pillanatnyi ötletei ezek, esetleges gondolatfoslányai, improvizációi annak az egyszerű valakinek.

Az írások a Napút folyóirat B2-es oldalán jelentek meg bizonyos rendszerességgel — innen a kötet címe —, s ennek megfelelően hullámozó mélységűek, komolyságúak. Vannak egészen bri-

liánsak, s olyanok is, melyeken érezhető a kötelezően választható feladat műhelyszaga. Éppen ennek a kötelező írásnak az önironikus pellengérré állítását végzi el maga a szerző *A határidős írásról* című írásában, ahol ilyeneket ír: „Ha sem a határidő, sem az ihletés, sem e kettő vélt összefüggése nem segít, marad a karakter mint iránytű.” „Ellenőrzők: a szám leírásáig, címmel együtt, 1036 karakternél vagyok.” Aztán: „Ha nincs más témánk, költőnél ez gyakori fogás, saját magunkkal kell foglalkoznunk.” Persze nem is célja ezeknek az írásoknak, hogy a feje tetejére állítsák a világot, megoldjanak valamilyen filozófiai dilemmát, csak gondolkodni akarnak, s az olvasót együtt gondolkodásra hívják, mint ahogyan az esszék általában. Amúgy is jölesik az embernek a keserűen tömény irodalmiságok mellett valami könnyedebb, frissítőbb, amit az ember a villamoson zötyögve olvashat. Nem véletlen, hogy az esszé ilyen népszerűségnek örvend napjainkban, hiszen jól illik ahhoz a tempóhoz, amit digitális jelenünk magával von, illik rövidségével, dialogizáló jellegével, személyességével, közvetlenségével.

Ezeknek az esszéknek valami ilyesmi áll láthatatlanul az elején: „Tudom is én, hogy hogy van ez, de...”, vagy: „Bár nem vagyok szakavatott ebben a dologban, de...”, és ennek az alázatos és engedékeny nemtudásnak az oltalma alatt aztán szabadabban és ötletszerűbben, jóízűen, borosan lehet töprengeni, személyes benyomásokat felvillantani. Zalán Tibor ír mindenről, ami feltehetőleg az írás pillanatában foglalkoztatja gondolatait. Költő lévén megfogalmaz egy-két gondolatot mesterségéről, mesterségének anyagáról, a nyelvről többek között *A szóhiányról* című írásában, melyben nyelvújítás korabeli szavakat ízeletget. „Azért mégis hiányoznak az olyan egzotikus szókapcsolatok, mint a rovátkolt barom...” — kezdi az írást, mintha éppen beszélgetne erről valakivel, in medias res, kertelés nélkül arra tér rá, ami érdekli. Aztán tovább fantáziál: „jölesne csak úgy leírni, egy napig legalább a mongyát, a látytát, a bannyát és bánccsát és a szánnyát, a haggyát a döncsét társaikkal együtt, anti-Révai módra, így! Hm... Stockholm helyett Istókhalmát, Koppenhága helyett Kappanhágót mondanék, s használnám Mórízis költő neologizmusát, Csíkhágót a Chicagó helyett. (...) A bankúr, pénzcsumók, illetve pénzkereskedő bármelyikét használnám bankár helyett.” Ezekben a fejtegetésekben ott lapul Kosztolányi Dezső bohócos, ironikus lelke, a nyelvvel való bibelődés kosztolányisan gyermeki öröme. A kötet eleve elég nagy rokonságot tart az előd *Próza* című kötetével, de a kapcsolat egészen nyilvánvalóvá válik *A délibábos névetimológiáról* című írásban, melyben Zalán Tibor Kosztolányi Dezső nevének részeiből képzett szavaknak az értelmező szótári cikkét írja egymás alá

így: „koszt fn 1. *Áll. Orvos* Állatokban előforduló...”, majd „koszt fn 1. *biz* Étkezés ill. ehhez való élelem...”, majd „kosztol tn”... stb. Az egész cikk amellet, hogy hódolat a nagy elődnek, persze tréfa is egyben, hiszen jól tudja mindenki, hogy a szavak etimológiailag nem így épülnek fel (ezért „déliabó” ez az etimológia, és milyen sok van Kosztolányiból ebben a „déliabó”-ban is!). De tréfassága mellett is meg tudja mutatni azt, hogy Kosztolányi nevében, ha nem is feltétlenül tudatosan, de mindazok a jelentések, asszociációk kénytelen-kelletlen benne vannak, melyekre Zalán Tibor a nevet szétszedte. Hogy Kosztolányi például bizonyosan koszt, azaz táplálék annak, aki a szavakból él.

S ha már a kosztolásnál és a költészetnél vagyunk: a kötetben lévő első vers (merthogy a kötet ilyeneket is tartalmaz), melynek Zalán Tibor nemes egyszerűséggel a *Költészet* címet adta, valami kivételes groteskséggel beszél arról, hogy a költészet által ami szenvedések árán, belső fájdalom következtében kijön belőlünk, az egyben táplálékunkká is válik: „Reggel vért hánytam / Majd kisütöm ebédre / Harmadnapja nem.” A kötet tartalmaz tehát néhány verset is, jobban mondva haikut, mert kizárólag ebből a műfajból tett költeményeket a szerző válogatásába, és így természetesen az előbb idézett mű is ide tartozik. Az (*és néhány haiku-megforgatás*) című cikkben találkozunk nyolc haikuval, melyek páronként egymás variációi, tehát valóban „megforgatásai”. Ezzel a költő betekintést enged egy kicsit mesterségének műhelytitkaiba, és remekül illusztrálja azt, amit *A versformáról* című írásában kifejt arra a kérdésre válaszolva, hogy „minek kötött formában írni”: „Mindössze arra hívtam föl a figyelmüket hogy a formai kötöttség — a haikunál az öt-hét-öt szótag — rengeteg szócsere, egyúttal a szavak sokszorosán variált föltalálására kényszeríti a vers megalkotóját. Magyarán, az ember ilyenkor használni kezdi a nyelvet, a nyelvi készetet nemcsak felhasználja vagy elhasználja azt.”

A kötetben persze nem csak a költészetéről vagy a haikuról találunk írásokat. Másik nagy témája a kötetnek Zalán Tibor másik mestersége, a színház. Ad egy elbűvölően színes leírást a kulisszák mögötti életről shakespeare-i reminiscenciákkal megtűzdelve, majd egy másik írásában elgondolkodik a dráma elméletéről. Emléket állít régen elfeledett költőknek és olyanoknak is, akiket egyáltalán nem felejtettünk még el, mint például Weöres Sándor, de közelebbi témákat is felhoz, mint a plakátok ízléstelen és igazságtalan rongálását, például hogy az „Ákos nevű elhíresedett zenész”-nek Hitler-bajuszt rajzolnak, de azt a tapasztalatát is megosztja, hogy úgy tűnik, nem tud ez a társadalom már nevetni, csak röhögni, mások kárán derülni.

Zalán Tibor könyörtelen tekintettel néz végig hazánk szellemi birodalmán, megvonja a mérleget. Szinte öreges nosztalgiával gondol a „régibb időkre, amikor még...”, aztán mintha meghökölne ettől, és igyekszik újra laza lenni és közvetlen, hiszen mégis ő az a Zalán Tibor, aki anno a diákjaival Pink Floydot hallgatott oroszórán, de közvetlensége van hogy inkább csak pongyolaság maradjon. „...a Himnuszt időről időre basztatják. Jobb szó nem jut eszembe...” Hát, talán nem ártott volna itt még egy kicsit gondolkodni a jobb szón, mert az ilyen trágárságban, mely itt-ott felbukkan a kötetben, ugyan semmi szellemes nincsen, de még a felszabadító indulat sem érződik át rajta. De nem így *A játékról* című írásában, melyben egy férfi próbál kicsikarni választottjából a pusztaszexuális együttlét helyett némi erotikát is sikertelenül, mert a nő csak a funkcionális testi élvezetre kapható. Itt nagyon jól, mondhatnám ízlésesen van elhelyezve az ízléstelenség. Ez az írás valójában nem is esszé, hanem egy kisebb novella, és így ez él a legjobban a „nem tudom” szókratészi gesztusával, merthogy minden irodalmi műben benne van ez a gesztus. Ugyan hogyan is lehetne kommentálni ezt a rideg, hideglelős jelenetet?

Összességében tehát érdemes kézbe venni a könyvet, forgatgatni, és hagyni, hogy figyelmes és pontos látásával, múltgyászos hangulatával, rögtönzött bölcsességeivel visszaringasson minket egy olyan időnek a hangulatába, mikor a szónak még elevensége, szépsége és erkölcsé volt a mindennapi életben is. (*Napkiút Kiadó*, Budapest, 2017)

PÁLI ATTILA

SÁRKÖZI MÁTYÁS: „MI ERŐSEBB: A DAL VAGY AZ ORKÁN?” Sárközi György életpályája

„Apámat hét éves koromban láttam utoljára. Menlevélét semmibe véve, akkor vitték előbb budapesti kényszermunkára, majd a balfi táborba, ahová már odahallatszott az orosz ágyúk dörgése, amikor éhen halt. Vannak róla gyermekkori emlékeim” — olvashatjuk a szerző, Sárközi Mátyás sorait édesapja, az izraelita, majd áttért katolikus költő, Sárközi György életpályáját bemutató kötet hátlapján. Az életút mellett átfogó képet kapunk egyúttal a századelőt és a két világháborút övező irodalmi, kulturális életről is, amelyben Sárközi György a népi írók táborának vezéralakjává emelkedett.

„Félénk fiú voltam, fukar a szóban, de kapzsi mások szavára, | Betűfaló, kíváncsi, tőprengő félig megismert titkokon.” Így ír ifjúkori önmagáról a harmincas éveit elején járó Sárközi György *Önéletrajz* című versében, melyben egyúttal a váci piarista